

USTANOWIENIE PRZEZ PRZEDSIĘBIORCĘ ZAPISU WINDYKACYJNEGO

Paweł Blajer

PRAWO W PRAKTYCE

USTANOWIENIE PRZEZ PRZEDSIĘBIORCĘ ZAPISU WINDYKACYJNEGO

Paweł Blajer

PRAWO W PRAKTYCE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 marca 2016 r.

Recenzent

Piotr Borkowski, SSR

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Kinga Zajęc

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Łamanie

Fotoedytor

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-8092-352-2

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Kochanym rodzicom

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
Rozdział 1	
Zasadnicze rozrządzenia testamentowe przed wprowadzeniem do systemu prawnego zapisu windykacyjnego	15
Rozdział 2	
Rozrządzenia testamentowe w stanie prawnym obowiązującym od 23 października 2011 r.	21
2.1. Pojęcie i wprowadzenie zapisu windykacyjnego do kodeksu cywilnego	23
2.2. Cel wprowadzenia zapisu windykacyjnego	27
2.3. Zapis zwykły a zapis windykacyjny – skutek obligacyjny i rzeczowy	31
Rozdział 3	
Przedsiębiorca jako testator	35
3.1. Pojęcie przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa w prawie cywilnym	36
3.2. Skutki prawne śmierci przedsiębiorcy dla przedsiębiorstwa	43
3.3. Powołanie zapisobiercy windykacyjnego	48
3.4. Forma ustanowienia i odwołania zapisu windykacyjnego	59

3.5.	Zapis windykacyjny pod warunkiem, z zastrzeżeniem terminu i polecenia	65
3.6.	Przedmiot i treść zapisu windykacyjnego	71
3.6.1.	Rzecz oznaczona co do tożsamości	72
3.6.2.	Przedsiębiorstwo lub gospodarstwo rolne	77
3.6.3.	Zbywalne prawo majątkowe	85
3.6.4.	Ustanowienie na rzecz zapisobiercy windykacyjnego użytkownika lub służebności ...	98
3.6.5.	Rzecz objęta ustawową wspólnością majątkową małżeńską	103
 Rozdział 4		
Skutki prawne zapisu windykacyjnego		109
4.1.	Przesłanki ważnego ustanowienia zapisu windykacyjnego	109
4.2.	Bezskuteczność zapisu windykacyjnego	112
 Rozdział 5		
Odpowiedzialność zapisobiercy windykacyjnego		118
5.1.	Odpowiedzialność zapisobiercy windykacyjnego za długi spadkowe	118
5.2.	Odpowiedzialność zapisobiercy windykacyjnego za zachowek	123
 Rozdział 6		
Nabycie przedmiotu zapisu windykacyjnego przez zapisobiercę windykacyjnego		130
 Rozdział 7		
Podatkowe aspekty nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego		138

Zakończenie	149
Aneks	153
Wzory dokumentów	153
Bibliografia	187
Wykaz wzorów dokumentów	193

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c.** – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.p.c.** – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.r.o.** – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.)
- k.s.h.** – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- u.p.s.d.** – ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 205 z późn. zm.)
- u.s.d.g.** – ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 584 z późn. zm.)

Inne

- M. Praw.** – Monitor Prawniczy
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna

WSTĘP

Śmierć często przychodzi niespodziewanie. Ale śmierć przedsiębiorcy, niezależnie od tego, w jakiej formie prawnej prowadził on swoją działalność gospodarczą, niesie niestety ze sobą bardzo często konsekwencje poważniejsze niż smutek i cierpienie osób mu najbliższych. Przedsiębiorstwo – nawet to najmniejsze – dla utrzymania swojej pozycji rynkowej, często w bardzo konkurencyjnym otoczeniu, musi być prowadzone dalej nawet po śmierci przedsiębiorcy. Jest to warunek utrzymania dotychczasowych klientów i pozyskania nowych oraz zapewnienia pracownikom środków do życia i realizacji zamówień. Śmierć przedsiębiorcy może przynieść jeszcze poważniejsze skutki, jeśli nastąpi w okresie prowadzenia ważnych negocjacji, w trakcie przejmowania innego podmiotu czy też – zgoła odwrotnie – przeprowadzania poważnej restrukturyzacji działalności w celu np. poprawy płynności, uatrakcyjnienia oferty czy wprowadzenia warunków do bardziej elastycznego działania na rynku.

Zarządzanie przedsiębiorstwem ze swojej natury wymaga, aby nad kluczowymi procesami czuwał właściciel. Nawet gdy przedsiębiorstwo jest duże, a jego pozycja rynkowa ugruntowana, zaś kierowanie operacyjną częścią przekazane innym osobom, to nadzór nad budowaniem strategii i jej wdrażaniem musi realizować sam właściciel – przedsiębiorca. Śmierć więc takiej osoby może mieć bardzo poważne i długofalowe skutki dla przedsiębiorstwa, rodziny przedsiębiorcy i jego otoczenia gospodarczego (lokalnego, ogólnopolskiego, globalnego).

Celem książki jest pokazanie, w jaki sposób przedsiębiorca może wykorzystać zapis windykacyjny do zabezpieczenia nie tylko losów

bliskich po swojej śmierci, ale także i samego przedsiębiorstwa. Nie chodzi tu o przedstawienie kwestii teoretycznych, ale ukazanie praktycznych stron rozwiązania wprowadzonego do polskiego prawa stosunkowo niedawno.

Stworzenie niniejszego opracowania nie byłoby możliwe bez wskazówek i ogromnej pomocy dr Heleny Ciepłej, dr hab. Małgorzaty Manowskiej i notariusz Jolanty Niedzieli z Warszawy, w stronę których autor kieruje ogromne podziękowania.

Rozdział 1

ZASADNICZE ROZRZĄDZENIA TESTAMENTOWE PRZED WPROWADZENIEM DO SYSTEMU PRAWNEGO ZAPISU WINDYKACYJNEGO

Tytułem wprowadzenia do rozważań na temat zapisu windykacyjnego w prawie spadkowym warto syntetycznie przedstawić stan prawny obowiązujący przed wprowadzeniem tej instytucji do kodeksu cywilnego.

§ Zarówno obecnie, jak i przed wprowadzeniem zapisu windykacyjnego do systemu prawa spadkowego nie zmieniły się rodzaje dziedziczenia, czyli przejścia majątku spadkowego ze spadkodawcy (osoby zmarłej) na spadkobierców (osoby żyjące). Kodeks cywilny wyróżnia dwa zasadnicze rodzaje dziedziczenia – ustawowe i testamentowe. Praktycznym skutkiem tego podziału jest fakt, że dojdzie do spadku po zmarłym przez spadkobierców jest możliwe tylko na podstawie ustawy lub testamentu, co nie oznacza, że w grę wchodzi wyłącznie jeden sposób dziedziczenia (czasami dana osoba może dziedziczyć zarówno na podstawie ustawy, jak i testamentu).

Spadkodawca może rozporządzić swoim majątkiem **tylko przez sporządzenie testamentu**, zgodnie bowiem z art. 941 k.c. rozporządzić majątkiem na wypadek śmierci można jedynie przez testament. Innymi słowy – co do zasady na gruncie polskiego prawa spadkowego nie jest możliwe jakiegokolwiek rozrządzenie na wypadek śmierci bez

sporządzenia testamentu. Można też powiedzieć, że w poprzez sporządzenie testamentu testator ma możliwość ustalenia dziedziczenia według innych zasad lub porządku niż wynika to z ustawy, zgodnie z przepisami dotyczącymi dziedziczenia ustawowego (opierać się może całkowicie na kryteriach subiektywnych)¹.

§ Polskie prawo spadkowe daje pierwszeństwo dziedziczeniu testamentowemu, a jedną z naczelnych jego zasad jest zasada swobody testowania, która wywodzi się ze wskazanego wyżej art. 941 k.c. i n. Zasada ta wyraża się w możliwości **dowolnego rozporządzania swoim majątkiem na wypadek śmierci**, a w praktyce jest to związane ze sporządzeniem testamentu (jak wskazano wyżej, dla realizacji tego celu spadkodawca nie ma innego narzędzia niż testament). Testator ma nieograniczoną swobodę dotyczącą treści testamentu. Na żadnym etapie – sporządzenia, otwarcia spadku, ogłoszenia testamentu – nie przeprowadza się oceny słuszności dokonanych przez testatora rozrządzeń².

! Jakiegokolwiek ograniczenia swobody testowania, czyli dokonywania rozrządzeń, muszą wynikać bezpośrednio z ustawy³. Przykładowo nieważny będzie testament, a tym samym rozrządzenia w nim zawarte, jeśli zostanie on sporządzony tylko w komputerze, ponieważ testament powinien być sporządzony własnoręcznie. Nieważny będzie również testament, w którym powołany zostanie jeden spadkobierca, ale pod warunkiem, który nie ziścił się do dnia otwarcia spadku (np. testator powołuje do spadku swojego syna pod warunkiem zawarcia przez niego małżeństwa, lecz spadkobierca nie ożeni się do chwili śmierci testatora)⁴. Bardziej generalnie można zauważyć, że **testator nie może dokonywać rozrządzeń, które są sprzeczne z przepisami o charakterze bezwzględnie obowiązującym lub z zasadami współżycia społecznego**⁵. Przykład takiego nie-

¹ E. Gniewek (red.), *Podstawy prawa cywilnego*, wyd. 3, Warszawa 2010, s. 636.

² M. Łączkowska, *Dziedziczenie ustawowe członków rodziny spadkodawcy*, Rejent 2012, nr 5, s. 22.

³ A. Doliwa, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2007, s. 4.

⁴ A. Jaraszek, *Każdy samodzielnie sporządza testament*, Rzeczpospolita z 22 lutego 2013 r.

⁵ A. Kawalko, H. Witczak, *Prawo cywilne. Zarys prawa*, Warszawa 2008, s. 824.

zgodnego z prawem rozrządzenia jest zawarty w art. 923 k.c., zgodnie z którym rozrządzenie dotyczące korzystania z mieszkania i urzędzeń domowych w dotychczasowym zakresie przez małżonka i inne osoby bliskie przez trzy miesiące od otwarcia spadku nie może być przez spadkodawcę wyłączone lub ograniczone. Rozrządzeniem niezgodnym z zasadami współżycia społecznego będzie np. polecenie popełnienia przestępstwa albo nieopiekowania się własnym dzieckiem.

S Dla porządku trzeba też wskazać, że polskie prawo spadkowe dopuszcza w sumie aż sześć rodzajów testamentów (trzy rodzaje testamentów zwykłych i trzy rodzaje testamentów szczególnych). Wśród testamentów zwykłych wyróżniamy testament: holograficzny, zwykły i allograficzny, natomiast wśród testamentów szczególnych⁶: ustny, podczas podróży statkiem morskim lub powietrznym i wojskowy. Rozrządzenia testamentowe dopuszczalne są w każdym rodzaju testamentu i mają taki sam skutek, niezależnie od tego, w jakim typie testamentu zostały zawarte. Nie można np. stwierdzić, że większe znaczenie mają rozrządzenia w testamencie holograficznym, a mniejsze w ustnym.

DR Z analizy kodeksu cywilnego wynika, że przed wprowadzeniem do systemu prawnego zapisu windykacyjnego można było mówić w istocie o **dziesięciu rozrządzeniach**, których mógł dokonywać testator do 22 października 2011 r. (do czasu wprowadzenia zapisu windykacyjnego). Do zasadniczych rozrządzeń testamentowych można było zaliczyć:

- 1) powołanie spadkobiercy lub spadkobierców (art. 959 k.c.),
- 2) podstawienie zwykle lub powiernicze (art. 962 i 963 k.c.),
- 3) ustanowienie zapisu zwykłego (art. 968 § 1 k.c.),
- 4) ustanowienie polecenia (art. 982 k.c.),
- 5) powołanie wykonawcy testamentu (art. 986 § 1 k.c.),
- 6) wyłączenie od dziedziczenia określonej osoby lub osób z kręgu spadkobierców ustawowych (tzw. testament negatywny),
- 7) wydziedziczenie osoby uprawnionej do zachowku (art. 1008 k.c.),
- 8) ustanowienie fundacji przez testatora (art. 927 § 3 k.c.),

---

⁶ Najogólniej i w bardzo dużym uproszczeniu można powiedzieć, że są to testamenty sporządzane w wyjątkowych sytuacjach, przede wszystkim gdy istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy.

Paweł Blajer – doktor nauk prawnych, ekonomista, wykładowca Uczelni Łazarskiego w Warszawie, dziennikarz, autor programów telewizyjnych dla przedsiębiorców, zajmuje się strategiami dla firm opierającymi się na rozwiązaniach ekonomicznych i prawnych.

Publikacja stanowi kompleksowe opracowanie problematyki instytucji zapisu windykacyjnego ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorcy jako podmiotu ustanawiającego zapis windykacyjny i przedsiębiorstwa jako przedmiotu tego zapisu. Autor ukazuje, w jaki sposób w praktyce przedsiębiorca może wykorzystać zapis windykacyjny, tak aby po jego śmierci działalność gospodarza była kontynuowana.

W książce omówiono m.in.:

- przedmiot i treść zapisu windykacyjnego związane z działalnością gospodarczą,
- formę ustanowienia i odwołania zapisu windykacyjnego przez przedsiębiorcę,
- powołanie zapisobiercy windykacyjnego, który ma kontynuować prowadzenie przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy,
- wykorzystanie zapisu windykacyjnego przez wspólników spółek kodeksu spółek handlowych,
- zapis windykacyjny w przypadku przedmiotów objętych wspólnością majątkową małżeńską,
- zapis windykacyjny pod warunkiem, z zastrzeżeniem terminu i polecenia,
- ustanowienie na rzecz zapisobiercy windykacyjnego użytkowania lub służebności,
- skutki prawne zapisu windykacyjnego związane z jego ważnością i skutecznością,
- odpowiedzialność zapisobiercy windykacyjnego za długi związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa oraz zachówek,
- nabycie przedmiotu zapisu windykacyjnego przez zapisobiercę windykacyjnego,
- postępowanie prowadzące do stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego przez zapisobiercę windykacyjnego,
- podatkowe aspekty nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego.

Opracowanie zostało wzbogacone o przydatne wzory oraz przykłady pomocne w sporządzeniu zapisu windykacyjnego mającego ułatwić kontynuację działalności gospodarczej po śmierci przedsiębiorcy.

Publikacja jest przeznaczona dla prawników praktyków – adwokatów, radców prawnych i notariuszy. Będzie również pomocnym źródłem wiedzy dla przedsiębiorców.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8092-352-2

CENA 129 Zł (W TYM 5% VAT)